

დიფერენცირებული სწავლება – თანამედროვე საგანმანათლებლო პარადიგმა

ავტორი მანანა ბოჭორიშვილი

რატომ იქცა დიფერენცირებული სწავლება, ახალ საგანმანათლებლო პარადიგმად?

დიფერენცირებული სწავლება სწორედ იმიტომ იქცა ახალ საგანმანათლებლო პარადიგმად, რომ ის გვთავაზობს, გადავხედოთ კლასის სტრუქტურას, კლასის მართვას, მასალის შინაარსს და კლასის ყველა წევრი ჩავრთოთ სასწავლო პროცესში ისე, რომ ყველამ ნახოს სარგებელი.

რამ განაპირობა დიფერენცირებული სწავლების მოდელის შექმნა?

რამდენიმე ათეული წლის წინ კლასში მოსწავლეთა მრავალფეროვნებამ, რაც გამოიხატებოდა იმით, რომ კლასებში თავი მოიყარეს სხვადასხვაენოვანმა, სხვადასხვა კულტურული წარმოშობის, სხვადასხვა ცოდნის დონის მქონე მოსწავლეებმა, პედაგოგები აიძულა, გადაეხედათ თავიანთი პედაგოგიური პრაქტიკისათვის და სწავლების მეთოდები მოერგოთ კლასის საჭიროებებისთვის. დიფერენცირებული სწავლების მოდელი შეიქმნა, როგორც პასუხი ჰეტეროგენულ კლასებში სწავლა-სწავლების ეფექტიანად წარმართვაზე.

რას ეფუძნება ჰეტეროგენულ კლასებში დიფერენცირებული სწავლების კონცეპტუალური ჩარჩო?

დიფერენცირებული სწავლება აღიარებულია, როგორც დამაჯერებელი და ეფექტიანი საშუალება იმისათვის, რომ მრავალფეროვან კლასში შევქმნათ ბავშვზე ორიენტირებული სასწავლო გარემო. სწავლების დიფერენცირებულ მოდელს მეცნიერულად დასაბუთებული უპირატესობა აქვს ჰეტეროგენულ კლასებში სწავლებისას. ჰეტეროგენულ კლასებში დიფერენცირებული სწავლების კონცეპტუალურ ჩარჩოდ მკვლევრები აღიარებენ **ვიგოტსკის** (1896-1934) სოცოკულტურულ თეორიას.

სოცოკულტურულმა თეორიამ, რომელიც ეყრდნობა ვიგოტსკის (1962) და მოგვიანებით ვერტმის (1991), შარპის, გალიმორეს ნაშრომებს, მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინა სწავლებაზე, სკოლასა და განათლებაზე (Tharp, R. G., and Gallimore, R., 1988). ეს თეორია ეფუძნება წინაპირობას, რომ მნიშვნელოვანია, ვიცოდეთ მოსწავლის სოცოკულტურული კონტექსტი, რადგან სოციალური ურთიერთქმედება ფუნდამენტურია შემეცნების განვითარებისთვის. უფრო მეტიც, ვიგოტსკის თეორია განათლებას განიხილავს როგორც მიმდინარე პროცესს და არა პროდუქტს.

რა მოიაზრება ვიგოტსკის თეორიის ერთ-ერთ ცნებაში, რას გულისხმობს პროქსიმალური განვითარების ზონა?

ვიგოტსკის თეორიის ერთ-ერთი ცნება – **პროქსიმალური განვითარების ზონა** – ამ თეორიის ცენტრალური ცნებაა და ეხება განვითარების დონეს, რომელიც მიღწეულია მაშინ, როდესაც მოსწავლეები ეხმებიან სოციალურ ინტერაქციაში.

პროქსიმალური განვითარების ზონას ვიგოტსკი განმარტავს როგორც მანძილს განვითარების რეალურ და პოტენციურ დონეებს შორის. აქედან გამომდინარე, პროქსიმალური განვითარების ზონა აკავშირებს ცნობილს უცნობთან. როგორც კერსლი (1996) აღნიშნავს, განვითარებისთვის მოსწავლეებმა აქტიურად უნდა ითანამშრომლონ მასწავლებელთან ან უნარიან თანატოლებთან (Kearsley, 1996). შესაბამისად, მოსწავლემ უკვე იცის ის, რასაც დაეუფლა ამ ინტერაქციით. მასწავლებელი არის ერთგვარი შუამავალი აქტივობებზე მუშაობის დროს. ეს საშუალებას აძლევს მოსწავლეს, მიაღწიოს პროქსიმალური განვითარების ზონას.

რას უყრდნობა დიფერენცირებული სწავლების თეორიული ჩარჩო?

ვიგოტსკის კოგნიტური განვითარების თეორია გამოიყენებოდა როგორც დიფერენცირებული სწავლების თეორიული ჩარჩო. ამან სერიოზული გავლენა მოახდინა სწავლებაზე (Flem, A., Moen, T., and Gudmundsdottir, S., 2000). სოციალური ინტერაქციის სფეროები, მასწავლებელსა და მოსწავლეს შორის კომუნიკაცია, ფიზიკური სივრცის მოწყობა, აქტივობის ინსტრუქცია, ხარაჩოები, მოსწავლის უნარი და სასწავლო შინაარსი სწავლების ელემენტებია.

როგორ უნდა იქცეს დიფერენცირებული სწავლება პედაგოგიურ ინსტრუმენტად სასწავლო პროცესის გასაადვილებლად?

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მასწავლებლის მიერ მოსწავლისთვის შემუშავებული ინსტრუქციები, რომელსაც შეუძლია მოსწავლე გადაიყვანოს ეკვილიბრიუმის მდგომარეობაში. ამ მხრივ აღსანიშნავია ის ინსტრუქცია-ხარაჩოები, რომლებიც მოსწავლეებს ეხმარება, მიაღწიონ პროქსიმალურ ზონას, აქედან გამომდინარე, დიფერენცირებული სწავლება არის პედაგოგიური ინსტრუმენტი სასწავლო პროცესის გასაადვილებლად. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ინსტრუქცია-ხარაჩოების გამოყენება. მასწავლებლებმა უნდა იცოდნენ, როგორ უპასუხონ თანამედროვე საკლასო ოთახების მზარდ მრავალფეროვნებას.

რა გავლენა აქვს მოსწავლეთა საჭიროებების გათვალისწინებას მოსწავლეთა მოტივაციაზე?

მოსწავლეთა განსხვავებებისა და ინტერესების გათვალისწინება, როგორც ჩანს, აძლიერებს მათ მოტივაციას (Tomlinson C. A., 2004b). ამ ფუნდამენტური განსხვავებების იგნორირებამ კი შეიძლება გამოიწვიოს ზოგიერთი მოსწავლის ჩამორჩენა, დემოტივაცია და წარუმატებლობა (Tomlinson C. A., 1998). მოსწავლეებმა, რომელთაც შეუძლიათ იყვნენ წარმატებულები და მოტივირებულები, შეიძლება დაკარგონ მოტივაცია, თუ მასწავლებელი ორიენტირებულია პროგრამის გავლაზე. მოსწავლე წარმატებული და მოტივირებულია, როდესაც მასწავლებელი ორიენტირებულია მოსწავლეთა საჭიროებებზე.

ტომლინსონის განმარტებით დიფერენცირებული სწავლება რა მთავარ ფილოსოფიაზეა დაფუძნებული?

ტომლინსონი (2005) დიფერენცირებულ სწავლებას განმარტავს როგორც ფილოსოფიას, რომლის თანახმადაც, სწავლება დაფუძნებულია იმ წინაპირობაზე, რომ მოსწავლეები საუკეთესოდ სწავლობენ მაშინ, როცა მასწავლებლებმა კარგად იციან განსხვავებები მათი მზაობის დონეებს შორის, ასევე მათ ინტერესებს შორის. დიფერენცირებული სწავლება არის ყველა მოსწავლის სწავლის უნარის სრულად გამოყენება (Tomlinson C. A., 2000a).

ტომლინსონი ამტკიცებს, რომ დიფერენციაცია არ არის მხოლოდ სასწავლო სტრატეგია და არც სწავლების რეცეპტი, არამედ ეს არის სწავლებისა და სწავლის შესახებ აზროვნების ინოვაციური გზა. დიფერენციაციის თეორია ეფუძნება ასეთ დასკვნას – მოსწავლეები განსხვავდებიან ერთმანეთისგან და ყველა მოსწავლე ინდივიდუალური თავისებურებებით ხასიათდება (Tomlinson C. A., 2000).

რა ტიპის სტრატეგიებით სწავლებას უწევს რეკომენდაციას დიფერენცირებული სწავლება?

ამ დასკვნიდან გამომდინარე თეორია რეკომენდაციას უწევს სტრატეგიებს, რომლებიც მასწავლებლისთვის არის ერთგვარი გზამკვლევი, რათა მან შეძლოს, სხვადასხვა საჭიროების მქონე მოსწავლეს შეუქმნას ეფექტიანი სასწავლო გარემო, რისთვისაც მასწავლებელი ინტენსიურად იყენებს სხვადასხვა დავალებებს, განსხვავებულ სასწავლო მასალებს და მოქნილ, ადაპტირებულ სასწავლო პრაქტიკას.

საკლასო ოთახში დიფერენციაციის თეორიის გამოყენებისას მასწავლებელი მიმართავს კლასის მართვის და სწავლა-სწავლების ფასილიტაციის იმ პრინციპებს, რომელთა ეფექტიანობა თითოეული მოსწავლის საჭიროებებთან მიმართებაში ეჭვს არ იწვევს. ეს თავისთავად გულისხმობს იმას, რომ პერმანენტულად იცვლება გაკვეთილზე გამოყენებული აქტივობების შინაარსი, აქტივობის მიმდინარეობის პროცესი, აქტივობისას შექმნილი პროდუქტის ტიპი – მოსწავლეთა მზაობის გათვალისწინებით.

რა უნდა გაითვალისწინოს მასწავლებელმა დიფერენცირებული სწავლების პრაქტიკაში გამოყენებისას?

დიფერენციაციის თეორიის პრაქტიკაში გამოყენებისას –

1. მასწავლებელს დაკონკრეტებული აქვს, რა არის გაკვეთილის სასწავლო მიზანი;
2. მასწავლებელმა იცის ჰეტეროგენული კლასის მონაცემები და მოსწავლეების შესაძლებლობებს შორის არსებულ განსხვავებებს ეყრდნობა;
3. სწავლების კომპონენტი პირდაპირ კავშირშია შეფასების კომპონენტთან;
4. მასწავლებელი დაკვირვების შედეგების საფუძველზე არეგულირებს სასწავლო შინაარსს, სასწავლო პროცესის მიმდინარეობას, მიღებულ შედეგებს;
5. სწავლებას აქვს ორმაგი სასწავლო მიზანი: პირველი მდგომარეობს მოსწავლეთა ინდივიდუალური პროგრესის ზრდაში, მეორე კი წარმატების მაქსიმალურ ზრდაში;
6. მასწავლებელმა დიფერენცირებული სწავლებისას: დაგეგმვის, სწავლების და შეფასების ეტაპებზე უნდა გამოიყენოს მოქნილი მიდგომები (Tomlinson C. A., 2000).

დიფერენცირებული სწავლებისას რისი მოდიფიკაცია უნდა მოახდინოს მასწავლებელმა?

იმისათვის, რომ მასწავლებელმა საკლასო ოთახში პრაქტიკულად გამოიყენოს დიფერენციაციის თეორია, მან უნდა მოახდინოს სწავლის კომპონენტების მოდიფიკაცია. მოდიფიკაცია უნდა შეეხოს:

1. იმ სასწავლო გარემოს, სადაც მიმდინარეობს სწავლა-სწავლება;
2. იმ სასწავლო შინაარსს, რაც უნდა ასწავლოს მასწავლებელმა მოსწავლეებს;
3. იმ სასწავლო რესურსებს, რომლითაც უნდა ასწავლოს მასწავლებელმა სამიზნე აუდიტორიას.

დიფერენცირებული სწავლებისას რა ასპექტები განაპირობებს მოდიფიკაციის აუცილებლობას?

მოდიფიკაციის აუცილებლობას განაპირობებს სამი ძირითადი ასპექტი:

1. მოსწავლეთა სწავლის განსხვავებული შესაძლებლობები;
2. მოსწავლეთა განსხვავებები სწავლის მოტივაციაში;
3. სწავლების ეფექტიანობას.

ეს ასპექტები პირდაპირ კავშირშია: მოსწავლეთა განსხვავებულ მზაობასთან, მოსწავლეთა განსხვავებულ ინტერესებთან და მოსწავლეთა განსხვავებულ სწავლის სტილთან.

ბიბლიოგრაფია

Flem, A., Moen, T., and Gudmundsdottir, S. (2000). ECER Conference. *Towards inclusive schools: a study of how a teacher facilitated differentiated instruction*. Edinburgh.

Kearsley, G. (1996). *Social Development Theory*. Open Learning Technology Cooperation.

Tharp, R. G., and Gallimore, R. (1988). *Rousing Minds to Life: Teaching, Learning and Schooling in Social Context*. Cambridge, England: Cambridge University Press.

Tomlinson, C. A. (1998). Teach me, teach my brain: A call for differentiated classrooms . *Educational Leadership*, 56(3), 52-55.

Tomlinson, C. A. (2000). *The Differentiated Classroom: Responding to the Needs of all Learners*. Alexandria: Association for Supervision and Curriculum Development.

Tomlinson, C. A. (2000a). *The Differentiated Classroom: Responding to the Needs of all Learners*. Alexandria: Association for Supervision and Curriculum Development.

Tomlinson, C. A. (2004b). Research evidence for differentiation. *School Administrator* 61(7), 30.